

Atyew.
13.05.2021
A

Kraków, 13.05. 2021 r.

prof. KAAFM dr hab. inż. arch. Elżbieta Kaczmarska
Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego
Wydział Architektury i Sztuk Pięknych
ul. Gustawa Herlinga-Grudzińskiego, 30-705 Kraków
e-mail: kaczmarskaelzbieta@poczta.onet.pl

**Recenzja rozprawy doktorskiej
pod tytułem**

**„Rola i znaczenie tradycji miejsca w rozwoju przestrzennym wsi na przykładzie
Zamagurza Spiskiego”**

Autor: mgr inż. arch. Agata Korzeniowska

Promotor: dr hab. inż. arch. Małgorzata Drożdż-Szczybura, prof. PK

WAPK, Kraków 2021

I. Uwagi ogólne.

Podstawą niniejszej recenzji jest zlecenie Dziekana Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej Pani dr hab. inż. arch. Magdaleny Kozień-Woźniak, prof. PK (pismo z dnia 14. 03. 2021 r.)

Zagadnienia poruszane w pracy dotyczą rozwoju przestrzennego wsi.

Głównym celem naukowo-badawczym pracy są czynniki generujące procesy zachodzące w strukturach wiejskich terenów osadniczych. Ich wskazane możliwości wykorzystania dla rozwoju lokalnego określają cele pośrednie i aplikacyjne, zakres problemowy i terytorialny badań.

Badanie procesów zachodzących w strukturach wsi obejmuje pojęcia tradycji i nauk pokrewnych oraz planowania przestrzennego. Obszar badań to polska część Zamagurza Spiskiego.

Analizy szczegółowe przeprowadzono we wsi Frydman i Czarna Góra. Zakres czasowy stanowi okres od początku XII wieku, czyli od pojawienia się stałego osadnictwa na Zamagurzu do stanu aktualnego (ostatnie badania obejmują sytuacje z lat 2019-2021) oraz przyszłego rozwoju w sformułowanych wnioskach.

Rola i znaczenie tradycji miejsca w rozwoju przestrzennym wsi w prezentowanej pracy zostało nakierowane na ruralistyczne ujęcie krajobrazu kulturowego.

Praca została przedstawiona na 276 stronach wydruku komputerowego formatu A-4. Cele prac, przeprowadzone badania własne i wnioski końcowe prezentują rozdziały I-IV (str. 7-228).

Rozdziały VII (aneksy) i VIII (materiały źródłowe) dokumentują przeprowadzone badania. Spis pozycji obejmuje 14 stron wydruku. W rozdziale VII zestawienia zawierają wykaz:

1. Ważniejszych wydarzeń historycznych Zamagurza (str. 229-231)
2. Obiektów i obszarów przyrodniczych prawnie chronionych (str. 232-233)
3. Obiektów i obszarów kulturowych prawnie chronionych w tym obiektów i obszarów wpisanych do rejestru Zabytków Województwa Małopolskiego, obiektów wpisanych do ewidencji zabytków nieruchomych (str. 234-242).
4. Zapisów lokalnych strategii rozwoju (str. 243-250).

Natomiast rozdział VIII zawiera:

1. Bibliografię (162 pozycje, str. 252-258)
2. Zestaw dokumentów źródłowych; opracowania studialne i projektowe, w tym archiwalne (29 pozycji, str. 259-260)
3. Netografie (53 pozycje, str. 261-262)
4. Opracowania i dokumenty prawa miejscowego z terenu Zamagurza – obowiązujące i zmienione, (5 stron wydruku, str. 263-267)
5. Zestaw aktów prawnych wykorzystanych w pracy (67 pozycji, str. 268-270)

Do pracy dołączono streszczenie w języku polskim (str. 271-271) i abstrakt w jęz. angielskim (274-276).

Tekst podzielono na stosowne części (8 rozdziałów) i logiczne podrozdziały. W zakresie zgodności z przyjętym tytułem, w odniesieniu do części merytorycznej układu i objętości, przedłożona praca nie budzi zastrzeżeń. Konstrukcja pracy prawidłowa, układ czytelny, strona wizualna atrakcyjna i przekonująca.

II. Uwagi szczegółowe. Problem badawczy, przedmiot, cel, teza, zakres i metoda pracy.

Problem badawczy wskazany przez Autorkę dysertacji dotyczy rozwoju przestrzennego wsi. „Głównym celem naukowo-badawczym pracy jest określenie czynników generujących procesy zachodzące w strukturach wiejskich układów osadniczych w kierunku możliwości ich wykorzystania do optymalnie najlepszego rozwoju.”

Autorka pracy określa również cele pośrednie, do których zalicza: kompleksowe zbadanie polskiej części Zamagurza Spiskiego oraz na jego przykładzie, problematyki planowania przestrzennego obszarów wiejskich.

Wyznacza również cel aplikacyjny: wskazanie optymalnych działań w rozwoju obszarów wiejskich, wykorzystujących zapis tradycji miejsca. Przedstawia tezę badawczą: „forma tradycji miejsca w krajobrazie kulturowym poprzez swoje trwanie jest, stworzonym przez ludzi i naturę, obrazem ponadczasowych rozwiązań dla rozwoju przestrzennego wsi.”

Praca została podzielona na osiem powiązanych ze sobą części. Każda część zawiera wprowadzenie, badania i wnioski.

Część pierwsza zawiera wprowadzenie w główne założenia pracy (przygotowana na podstawie literatury przedmiotu).

Część druga charakteryzuje badany obszar w aspekcie jego historii i obecnego funkcjonowania. Wskazuje główne cechy regionu w strefach problemowych, weryfikuje podkreślone w analizach problemy odnoszące się do zapisów lokalnych strategii.

Część trzecia obejmuje badania funkcjonowania tradycji miejsca przez analizy historycznego funkcjonowania struktur wsi reprezentatywnych dla wskazanych stref problemowych. Badania diagnostyczne tej części zagadnień obejmują analizę literatury historycznej, archiwalnych map oraz badania własne Autorki. Prowadzą one do wniosków identyfikujących funkcjonowanie form tradycji w wybranych wsiach i w odniesieniu do pozostałych ośrodków zamagurskich. Przyjęto metodę trzystopniowej skali wpływów jako arytmetycznej średniej, określono skalę oddziaływania

historycznych czynników naturalnych i kulturowych oraz typologie zachodzących procesów.

Kolejna czwarta część zawiera analizę dokumentów planistycznych obowiązujących na terenie Zamagurza, pod kątem funkcjonowania zidentyfikowanych form tradycji. Analizy mpzp Frydmana i Czarnej Góry odniesiono ponownie do pozostałych wsi w celu weryfikacji ich uniwersalności i stworzenia obrazu funkcjonowania tradycji w procesie zmian.

Część piąta dotyczy badań funkcjonujących rozwiązań praktycznych i teoretycznych wobec zdefiniowanych na Zamagurze problemów reprezentatywnych dla opisanych polskich obszarów wiejskich.

Celem analiz na tym etapie było wyznaczenie ram do zmian zawartych we wnioskach aplikacyjnych opracowanych na podstawie wniosków badawczych stanowiących średnie wskazania badań z rozdziału III. Odnoszą się one do wytycznych z dokumentów strategicznych i wskazują praktyczne sposoby ich zastosowania w kształtowaniu lokalnej polityki rozwoju.

Wnioski badawcze wskazują na czynniki naturalne mające znaczenie kluczowe dla początków osadnictwa w badanym obszarze i wpływ ten jest znacząco utrzymany (np. korzystne zachowanie granicy krajobrazu pierwotnego). Ponadto stosunkowo dobre wskaźniki zachowania form tradycji w miejscowych planach (np. w zakresie dróg, usług i przestrzeni publicznej).

W zestawieniu wpływów kulturowych znaczący jest udział czynnika ludzkiego i powinien on być brany pod uwagę w zakresie decyzyjności przez właściciela oraz odbiorcę przestrzeni (np. przez użytkownika o określonych potrzebach oraz uwarunkowaniach psychofizycznych)

Wnioski aplikacyjne wskazują głównie potrzebę odwołania się do tradycji miejsca jako informacji o lokalnych zasobach wpisanych w struktury krajowe i unijne. Z analiz wynika również konieczność powiązania planowania wsi „z wytycznymi opracowań regionalnych, opartych szerzej na historycznych relacjach”. Ponadto należy podkreślić rolę samorządu lokalnego w waloryzacji obecnych potrzeb mieszkańców i wprowadzeniu optymalnych rozwiązań w przyszłej polityce rozwoju.

Podsumowanie i wnioski końcowe zamykają pracę w części VI. Zestawiono wnioski z badań w części III i IV i wskazano ich interpretację. Dotyczy to wniosków

badawczych i aplikacyjnych. Sformułowano wytyczne realizacyjne wniosków badawczych i aplikacyjnych.

Uzupełnienie pracy stanowią aneksy (część VII) i materiały źródłowe (część VIII).

III. Ocena merytoryczna pracy.

Recenzowana praca autorstwa Pani mgr inż. arch. Agaty Korzeniowskiej pt.: „Rola i znaczenie tradycji miejsca w rozwoju przestrzennym wsi na przykładzie Zamagurza Spiskiego” podejmuje temat trudny, wymagający szerokiej wiedzy nie tylko z dziedziny architektury, urbanistyki i planowania przestrzennego, lecz także nauk pokrewnych ściśle z nią związanych.

Autorka biegle porusza się w historii i zapisach obrazu miejsca, w teoriach podejmujących temat struktury wsi i jej przekształceń, od początków osadnictwa od ok. XII w. do współczesności, w wybranym do badania obszarze.

Warto zaznaczyć, co wynika również z zestawionych materiałów źródłowych, że w obszarze Zamagurza Spiskiego badania naukowe podejmowało wielu badaczy uczelni (z Politechnik: Krakowskiej, Gliwickiej, Wrocławskiej, Warszawskiej i Białostockiej) i badaczy-humanistów zainteresowanych studiami krajobrazowymi, tożsamością miejsca, problematyką socjologiczną, a także stroną ekonomiczną i prawno-polityczną obszaru, którego granice były „płynne”, zmieniające się w zależności od sytuacji politycznej państwa, a jedyną stałą i stabilną wartością były warunki naturalne (urzeźbienie i pokrycie terenu).

Warto również zaznaczyć, że podjęty temat wymagał nie tylko wnikliwej analizy materiałów archiwalnych, znajomości i umiejętności czytania i interpretowania aktów prawa, jak również pracy w terenie, umożliwiającej weryfikację prognoz rozwojowych z zastaną sytuacją.

Należy również pamiętać, że analizowane szczegółowo w pracy miejscowości (Frydman i Czarna Góra) i pozostałe wsie Zamagurza Spiskiego, są położone w bezpośrednim sąsiedztwie lub w bliskim rejonie jednej z największych w Polsce inwestycji wodnych drugiej połowy XX wieku – zbiornika czorsztyńskiego. W realizacji

i prace badawcze tej budowy było zaangażowanych wiele instytucji ówczesnego świata nauki.

Autorka dysertacji badania te przywołuje i kontynuuje ocenę współczesności zrealizowanej inwestycji oraz formułuje wytyczne wyznaczające możliwe drogi rozwoju i zmian w rozwoju obszarów wiejskich w ujęciu ruralistycznym, historycznym, socjologicznym i planistycznym. Zadanie trudne, wymagające docieklivości i skrupulatności, ale i otwartej wizji przestrzennej w pracach planistycznych.

Autorka dysertacji skupiona na celu pracy – roli i znaczeniu tradycji miejsca i czynnikach je generujących określiła cel badawczy główny i cele pośrednie, zakres problemowy, zakres terytorialny pracy i zakres czasowy badań własnych.

Przyjęła metodykę oparta na zintegrowanych teoriach Johna Langa, dotyczących projektowania środowiskowego i ich interpretacji wskazanej przez Elżbietę D. Niezabitowską.

Autorka recenzowanej pracy jest badaczką, która dobrze się czuje w analizach skal miejscowych i regionalnych, twarde dane zawarte w tabelach przekłada na zapisy przestrzenne wykorzystując mapy topograficzne (Zasoby Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego) i ilustruje również szkicami, przekrojami terenu, ujęciami panoramicznymi, podanymi kreską lekką i pewną. Jest wrażliwa na detale urbanistyki i architektury.

Podkreśla słabe i mocne strony rozwoju gminy i wybranych miejscowości (analizy SWOT). Szczegółowo analizuje ich dostępność (drogi), działki siedliskowe (wielkość), zabudowę mieszkaniową (utrzymanie tradycji, czytelność kompozycji układu, rola centrotwórcza), tereny produkcyjne (czynniki naturalne, główne sieci wodne i ukształtowanie terenu, postęp technologiczny i przekształcenia gospodarcze), przestrzeń publiczną (czytelne centrum wsi, promocja kultury i dziedzictwo).

Wyciąga wnioski ogólne i wskazuje wytyczne realizacyjne weryfikując tezę badawczą. Wskazuje na trwałość tradycji.

Autorka recenzji nie zgłasza merytorycznych uwag, podkreśla natomiast znaczącą przydatność praktyczną przeprowadzonych analiz i zaprezentowanego warsztatu badań naukowych i jego możliwości aplikacyjne.

W całej pracy zauważono tylko trzy błędy literowe (w przypisach i legendzie).

IV. Podsumowanie i konkluzja.

Recenzowana praca Pani mgr inż. arch. Agaty Korzeniowskiej jest przykładem naukowego podejścia do problematyki formy tradycji miejsca w krajobrazie kulturowym. Jednoznacznie wskazuje jej cechy, wartość przywołania. Tradycja miejsca: „ma formę fizyczną, namacalną, trwa w krajobrazie kulturowym, jest stworzona przez ludzi, jest obrazem ponadczasowych rozwiązań rozwoju przestrzennego, nie jest (tylko) zakonserwowanym dziedzictwem, nie jest *lekarstwem* na lokalne problemy, będąc cennym wsparciem w *chorobie*.”

Zwraca uwagę konsekwencja i rzetelność Autorki pracy i ogrom wysiłku w wykonywaniu zadań cząstkowych w przyjętej metodzie pracy. Pani mgr inż. arch. Agata Korzeniowska wykazała się umiejętnością wybrania ważnego przestrzennie tematu, zebrania materiałów badawczych, ich wyselekcjonowania i opracowania, omówienia i wyciągnięcia słusznych, zdaniem recenzentki, wniosków. Prezentowaną problematykę zilustrowała zestawem odpowiednio dobranych materiałów ilustracyjnych. Na podkreślenie również zasługuje czytelność prezentacji graficznej i elegancka strona edytorska całości.

Autorka dysertacji zrealizowała przedstawione w pracy cele i udowodniła tezę.

Ze względu na przydatność pracy w praktyce urbanistyczno-architektonicznej i administracyjno-organizacyjnej oraz walory poznawczo-edukacyjne w zakresie tworzenia dokumentów strategicznych i praktyce planistycznej przy tworzeniu zapisów w studiach gmin, mpzp i decyzjach lokalizacyjnych, rekomenduję pracę do publikacji.

Uważam, że przedłożona praca może stanowić podstawę do ubiegania się przez Panią mgr inż. arch. Agatę Korzeniowską o stopień doktora nauk inżyniersko-technicznych, w dyscyplinie: architektura i urbanistyka, w specjalności: teoria i projektowanie architektoniczno-urbanistyczne. W związku z powyższym wnioskuję o pozytywne przyjęcie dysertacji Pani mgr inż. arch. Agaty Korzeniowskiej przez Wysoką Radę Wydziału i dopuszczenie jej do publicznej obrony.

Wnioskuję również o przyznanie Pani mgr inż. arch. Agacie Korzeniowskiej wyróżnienia za ww. pracę doktorską.

.....
prof. KAAF M dr hab. inż. arch. Elżbieta Kaczmarska

